Căderea regilor, bucuria nebunilor

O istorie politică a demolărilor bucureştene va evidenţia impactul lor nu doar asupra istoriei subiective, ci şi asupra istoriei cu I mare. Demolările comuniste nu au alterat doar un stil de viaţă, nişte repere comunitare (precum a arătat proiectul *Uranus acum*, de pildă), ci au desfiinţat chiar reperele politice ale statului, manifestarea de-a lungul timpului a puterii şi a independenţei sale. Acest lucru începe cu primul mare proiect al noului regim – Casa Scânteii şi cu transformarea Parcului Carol al II-lea în Parcul I. V. Stalin[1] - şi însoţeşte apoi toate marile întreprinderi constructive ale noului regim, care au şters şi au înlocuit, puţin câte puţin, vechile repere politice, coborând tot mai mult în istorie, pe măsură ce legitimitatea proiectului comunist era tot mai discutabilă în anii ’80. Printre aceste repere se numărau vechile cruci de piatră (crucea lui Brâncoveanu din Piaţa Naţiunii, de exemplu) sau statuile lui Tache Ionescu, Vasile Lascăr, Pache Protopopescu, Brătianu, cele ale regilor Ferdinand şi Carol I.

În mod paradoxal, demersurile naţionaliste din ultima parte a regimului Ceauşescu au condus la o destrămare chiar a unor mărturii istorice ale identităţii culturale (mănăstirile Mihai Vodă, Cotroceni şi Văcăreşti) şi ale ideii naţionale (pavilioanele regale din parcurile Carol I şi Herăstrău). Acest paradox este doar aparent, deoarece regimul comunist se propunea pe sine ca o încununare a lungii istorii naţionale şi nu putea face acest lucru convingător decât prin rescrierea acesteia.

La fel ca Hitler care, în ultimele zile ale Reichului, fantaza la construcţii monumentale, N. Ceauşescu visa la propria sa construcţie faraonică în care măsura umană este aproape abolită. Această clădire a fost o consolare pentru declinul politic tot mai accentuat. Izolarea

1 Statuia lui I. V. Stalin a fost ridicată în 1951 şi demolată în 1962. Ea se afla în zona unde azi se află statuia Generalului de Gaulle.

politică a ţării explică şi ea, parţial, caracterul demolărilor din anii ’80. Prin acestea regimul întorcea spatele nu doar Europei, ci şi blocului comunist din care făcea parte.

Spre deosebire de Casa Scânteii care înglobează nişte referinţe identitare precum Curtea de Argeş în structura de arhitectură sovietică, la Casa Poporului acestea lipsesc. Avem doar numele: Sala Unirii, Sala Nicolae Bălcescu, etc şi nişte coloane în stil pseudo-românesc. Acest lucru explică cum a fost posibilă demolarea atâtor clădiri reprezentative pentru identitatea naţională. Demersul de la Cotroceni, care a combinat restaurarea cu demolarea, este edificator în acest sens. Nicolae Ceauşescu a ordonat demolarea Mânăstirii (în ciuda protestelor D.M.I.) dar tot el a ordonat reamenajarea actualului Muzeu Cotroceni, fostul Palat al Pionierilor ale cărui interioare originale fuseseră distruse. Clădirea gândită pentru protocol trebuia să prezinte o idee de istorie şi tradiţie, din moment ce acolo urmau să aibă loc întâlniri cu reprezentanţii altor ţări. Reconstituirea interioarelor s-a făcut după fotografiile de epocă, dar folosind o tehnologie nouă.

Casa Poporului era o clădire atât omagială cât şi administrativă, urma să aibă chiar şi un mausoleu precum cel al lui Lenin. Se raporta şi ea la ideea de modernitate incipientă neoclasică şi eclectică, străină de contaminările moşiero-feudale şi modernisto-burgheze. Modernismul Casei Scânteii, precum şi referinţele sale naţionale, îi erau străine. Acesta a fost neajunsul întregului proiect de sistematizare: soluţiile alese după atâtea sacrificii au fost unele învechite, în armonie cu proiectul Casei. Soluţia pre-modernă a fost una deliberată, chiar dacă a însemnat demolarea unor părţi din Bucureştiul pre-modern, precum cele din Uranus, dar considerat meschin şi nereprezentativ.

Proiecte precum Sala Palatului, Monumentul eroilor luptei pentru socialism sau Centrul Civic au însemnat tot atâtea ocazii pentru ştergerea reperelor legate de identitatea politică a statului. Demolarea Muzeului Simu se situează la intersecţia dintre istoria subiectivă şi cea obiectivă prin păstrarea patrimoniului său. Acesta a fost fragmentat şi răstălmăcit, dar nu a dispărut în ce avea el mai reprezentativ pentru arta naţională şi europeană şi a continuat astfel să joace un rol în cultura naţională în cadrul Muzeului de Artă al R.P.R. Alte clădiri demolate erau valoroase, mai ales pentru patrimoniul construit, iar puţinul păstrat din acesta (acolo unde s-a păstrat) nu mai joacă acelaşi rol. Astfel s-a întâmplat cu Mânăstirile Cotroceni şi Văcăreşti, cu pavilioanele regale din Parcurile Carol I şi Carol al

II-lea (Herăstrău).

Odată cu instaurarea puterii comuniste au fost îndepărtate de pe faţadele Arcul de Triumf efigiile regale şi au fost şterse proclamaţiile regale. Transformări similare au suferit Palatul Regal sau Palatul Suţu prin demolarea stemelor de pe faţadă. Aceste schimbări au putut fi reparate după revoluţie, dar demolările nu. Au fost realizate nişte reconstrucţii aproximative pentru bisericile Cotroceni şi Sf. Spiridon Vechi, dar cam atât. Ar fi de amintit şi statuia lui Carol I sau Monumentul Brătienilor care au reintrodus nişte repere ale oraşului.

Un volum colectiv dedicat Bucureştiului[2] combină amintirile din tinereţea şi copilăria în acest oraş cu aspectul său actual prozaic şi dezabuzat. Dezamăgirea de Bucureştiul actual este mai mare la cei care au prins perioada dinainte de sistematizare. Între timp, poluarea şi demolările au făcut oraşul de nelocuit. *No City for Old Men* am putea spune.

Bucureştiul postcomunist seamănă destul de mult cu oraşul anticipat de Marcel Iancu în anii ’30 : “ne vom pomeni peste câţiva ani într’un oraş fără monumentele şi vestigiile de artă ale occidentului, dar cu toate ponoasele lor”[3]. Un oraş care era oricum deficitar în repere construite, din cauza lipsei unei tradiţii urbane care să conserve şi să întreţină patrimoniul imobil, a fost scuturat şi de reperele consolidate cu trudă după declararea Independenţei (1877) prin renovări şi construcţii noi.

Sursă fotografii:

L’architecture roumaine. Bucarest: L’Institut Roumain pour les Relations Culturelles aves l’ Etranger, 1953, p. 55

Pavilioanele expoziţiei Muncă şi voie bună, Luna Bucureştilor, Arhitectura nr. 3, 1939, p. 37

Realitatea ilustrată, 27 iulie 1938, coperta

Detaliu din releveul Bisericii Văcăreşti

2 Gabriela Tabacu (coord.). *Bucureştiul meu*. Bucureşti: Humanitas, 2016

3 Marcel Iancu. Utopia Bucureştilor. În: Către o arhitectură a Bucureştilor, 1935, p. 10